

Закон о Универзитету из 1954. године

Апстракт: Закон о Универзитету из 1954. године из основа је изменио начин рада и управљања Универзитетом; уведени су самоуправљање и друштвена контрола који су имали за циљ сређивање прилике на Универзитету за који се сматрало да представља последњи траг буржоаског елинизма. Универзитет је успео да амортизује јаке притиске и да преживи, уз извесне услове који су били далеко мањи од првобитно постављених захтева и који нису битно оштрили свеукупни интелектуални Универзитет.

Почетком педесетих Универзитет у Београду се састојао од седам факултета (Филозофског, Природно-математичког, Правног, Пољопривредног, Шумарског, Ветеринарског и Економског, а до 1952. и Богословског) и две велике школе (Техничке велике школе, са седам факултета и Медицинске велике школе, са три факултета). Колегијални орган управљања Универзитетом био је Савет, који су сачињавали ректор, два проректора, седам декана и 13 продекана. Поред тога, постојала је Универзитетска скупштина, која је разматрала годишње извештаје о раду Универзитета и вршила избор ректора и проректора.¹

Нови закон о универзитету

Припрема општег савезног закона о универзитету почела је педесетих година, а у току 1952/1953. израђено је неколико преднацрта закона о којима се јавно расправљало.

Новим Законом унесен је на Универзитет принцип тзв. друштвеног управљања универзитетом и факултетима, те механизам тог новог облика управљања. У предговору Закона један од његових твораца Јован Ђорђевић објаснио је да је друштвено управљање „истоветно са уставним принципом о самоуправљању радног народа, односно непосредном и посредном учешћу грађана у вршењу власти и управљању другим пословима”.² Поменути принцип управо је изазивао највише недоумица и расправа на факултетима и ван њих.

¹ *Izveštaj rektora o radu Univerziteta u 1951/1952. godini*, Beograd, 1952.

² Јован Ђорђевић, *O statutima fakulteta*, Univerzitetski vesnik, od 24. juna 1954, str. 1.

Према новом закону, највиши орган управљања био је универзитетски савет састављен од чланова које бира републичка народна скупштина из редова истакнутих научника, стручњака и јавних радника, и од по једног представника сваког факултета, које бира савет из редова наставника. У свим преднацртима закона број чланова универзитетског савета који бира републичка скупштина није могао бити мањи од броја наставника који су чланови савета. У надлежности универзитетског савета била је универзитетска политика. Ректор, који је био члан савета, вршио је, углавном, извршне послове универзитета. Поред универзитетског савета и ректора, уведена је универзитетска управа као наставнички форум (ректор, проректор, сви декани); она је решавала управне послове из области наставе и научног рада, односно замишљена је као тело које припрема и спроводи одлуке универзитетског савета. Слично је било и у структури управљања факултетима: факултетски савет, наставнички савет и декан. У факултетски савет улазили су сви наставници и представници стручних и научних удружења, као и други истакнути стручњаци које именује универзитетски савет. Нацрт је, први пут, утврдио и одређена права асистената, сарадника и студената у решавању појединих одлука факултета, чега у ранијим законима није било.

У априлу 1953, пошто је објављен Преднацрт закона, ректор Мићовић³ организовао је у Ректорату расправу у којој су учествовали универзитетски наставници и представници Савета за просвету и културу. У *Извештају о раду Универзитета у 1952/1953. години* В. Мићовић је изнео примедбе на Нацрт закона, донесене на том скупу, које су се односиле, пре свега, на надлежност универзитетског савета: да универзитетски савет не треба да даје мишљење о наставним плановима и режиму студија на факултетима већ само да одобрава наставне планове, јер, у противном, „не би било ништа од самоуправности универзитета”. Критиковао је и одредбу о потврди избора ректора коју би давао надлежни орган. Примедбе су се односиле и на састав факултетских савета, јер је предложено да у факултетске савете улази и помоћно наставно особље, с чим се Мићовић и већи део наставника нису сложили. Сматрали су да треба омогућити асистентима да присуствују седницама, да учествују у расправама о раду факултета, али без права гласа при одлучивању. Затим су тражили да се доценти не бирају за декане, да научни рад буде саставни део наставе, да услов за избор наставника мора бити докторат наука, да у избору редовних професора учествују само редовни професори, у избору ванредних професора редовни и ванредни, а у избору доцента редовни професори,

³ D. Vitorović, S. Bojović, Ž. Čeković, *Vukić M. Mićović 1896-1981, život i delo*, Hemijski fakultet, Univerzitet u Beogradu, Beograd, 1996.

ванредни професори и доценти, а не да редовне професоре бирају редовни и ванредни, а ванредне професоре редовни, ванредни и доценти, као што је у Нацрту било предвиђено.⁴

После објављивања Другог нацрта општег закона о универзитету, у јуну 1953,⁵ Мићовић је Одбору за просвету Савезног извршног већа доставио примедбе на скоро све чланове закона, почевши од дефиниције универзитета у члану 1, па до избора наставника у члану 42.⁶

Међууниверзитетска конференција

Почетком 1954. године први пут је остварена сарадња свих универзитета и великих школа у земљи. Средином фебруара одржана је Прва међууниверзитетска конференција на Универзитету у Београду.⁷ Конференцију су сачињавали представници Београдског, Загребачког, Љубљанског, Сарајевског и Скопског универзитета, Техничке велике школе и Медицинске велике школе у Београду и Техничке велике школе и Медицинске велике школе у Љубљани. Конференцију је водио Вукић Мићовић. У дводневном заседању расправљало се о свим питањима која су била на дневном реду (облик и начин сарадње универзитета и великих школа, настава и научни рад, материјална база универзитета, студентска питања, статус и материјално обезбеђење универзитетских наставника и асистената, везе са иностраним универзитетима и научним установама) највише, разуме се, о самоуправљању универзитетима.

Конференција је закључила да треба саставити „кратак *општи* закон” који би садржавао основна начела организације универзитета, остављајући да се другим прописима еластично реше организациона и друга питања. Учесници Конференције сматрали су да универзитети и појединачни факултети треба да буду самостална правна лица, способна да имају имовину, задужбине и фондове те да управљају друштвеном имовином, да оснивају предузећа и установе са самосталним финансирањем. Конференција је сматрала да самоуправу на универзитету треба организовати од оних који раде на универзитету, а то су наставници, асистенти и студенти, и оних који доносе одлуке о просветној политици и одобравају средства за универзитет.

⁴ *Izveštaj o radu Univerziteta u 1952/1953. godini*, Beograd, 1953.

⁵ *Nacrt opšteg zakona o univerzitetu*, *Borba*, od 27. juna 1953.

⁶ *Napomene o Nacrtu opšteg zakona o univerzitetima*, Mićović Odboru za prosvetu Saveznog izvršnog veća, *Ostavština V. Mićovića*, fascikla 27, Muzej Hemijskog fakulteta u Beogradu.

⁷ *Prva međuuniverzitetska konferencija* (održana 13. i 14. februara 1954. u Beogradu), Univerzitet u Beogradu, Beograd, 1954.

Конференција се изјаснила да прихвата принцип „још шире друштвене контроле”, али путем сарадње стручне јавности са универзитетима. Учествовање стручне јавности, стручних организација и осталих заинтересованих стручних чинилаца у раду универзитета организовали би се у облику годишњих јавних састанака на којима би универзитетски савети подносили извештаје о раду универзитета, а представници стручне јавности, организација и установа критиковали би и помагали рад на универзитетима. Такви годишњи састанци требало би да се одржавају и на факултетима: и једни и други да имају саветодавно обележје.

Кад је реч о настави и научном раду, Конференција је сматрала да су наставни планови и програми у надлежности факултетских савета и њихових органа. Како је управо те године дозвољен неограничен упис студената на факултете, тражило се накнадно одобрење много већих материјалних средстава за проширење простора, опрему и наставнички кадар, те да се на факултетима, на којима није могуће то остварити, студенти уписују путем конкурса. Дате су и многе друге сугестије (у вези са режимом студија, уџбеника, путовања у иностранство, објављивање реферата за избор наставног особља). Предложени су побољшање материјалне базе универзитета и виши студентски стандард (студентски домови и ресторани, стипендије, здравствена заштита). На крају је Конференција предложила да републичка извршна већа јединствено реше питање „допунских плата” наставника и осталог особља универзитета и великих школа према приложеним предлозима, а да се „положајни додаци” прошире према поднетој скали, те да се обезбеде средства за решавање стамбених питања универзитетских наставника.

Учесници Конференцији сматрали су да њихови закључци треба да имају обележје препоруке за све високошколске установе, а да истовремено представљају предлоге за надлежне државне органе.

После заседања Конференције, ректори универзитета и великих школа посетили су потпредседника Савезног извршног већа Едварда Кардеља, предали му закључке Конференције и у усменом разговору с њим образложили становиште Конференције о питањима о којима се расправљало. Пријему је присуствовао и Родољуб Чолаковић.⁸

Ванредна међууниверзитетска конференција

Према закључцима Конференције, месец дана касније, 13. и 14. марта, одржана је Ванредна међууниверзитетска конференција у Београду,

⁸ *Univerzitetski vesnik*, 8. april 1954.

ради расправе о последњем Нацрту општег закона о универзитету, донетом почетком марта те године. И том конференцијом руководио је Вукић Мишовић, који је и саставио примедбе на Нацрт закона о универзитету.⁹

Учесници Конференције сматрали су да нови нацрт закона представља корак напред у односу на раније нацрте, али и да нови принципи нису довољно јасно изражени, па су изнели укупно осам начелних примедба. Прва, и најважнија, односила се на систем организације друштвеног управљања, односно на боље усклађивање идеје друштвеног самоуправљања са универзитетском самоуправом и целисходније разграничење надлежности универзитетских органа. Конференција је сматрала да су основна мерила за учешће у самоуправљању степен заинтересованости – учешћа у раду универзитета и факултета, затим степен одговорности за рад у оквиру универзитета и факултета, одговорност пред друштвеном заједницом, начин обезбеђења и надзора над утрошком материјалних средстава која обезбеђује друштвена заједница за рад универзитета и учешће у вођењу просветне политике на универзитету. Полазећи од тих основних принципа, учесници Конференције су сматрали да би у саставу универзитетског савета, као органа друштвеног управљања, требало да буду заступљени најпре ректор и проректор, затим изабрани представници наставничких савета, представник удружења универзитетских савета, затим, са ограниченим правима у саставу савета, представник универзитетских и факултетских сарадника и представник савеза студената и, на крају, представници републичке народне скупштине, првенствено из реда народних посланика, те истакнути научни и јавни радници које она изабере. Број тих чланова треба да утврђује сама народна скупштина.

Друга примедба Конференције односила се на потцењен положај ректора универзитета, који би требало изменити и дати му место које му, према надлежности и одговорности у раду универзитета, припада.

Конференција је предложила да се смање надлежности савета, уз истовремено проширење права органа управе универзитета, како би универзитетска управа и ректор имали не само велике дужности него и неопходна права.

Даље примедбе односиле су се на статус универзитетских наставника, њихову реизборност, квалификације, услове и критеријуме за избор.

Кад је реч о поновном избору наставника у истом звању, Конференција је сматрала да га треба ограничити само на доценте: „Поновни ауто-

⁹ *Друга међууниверзитетска конференција*, Борба, 13. mart 1954; *Načelne primedbe Vanredne univerzitetske konferencije na Nacrt za opšti zakon o univerzitetu*, Оставштина В. Мишовића, фасцикла 24, Музеј Хемијског факултета.

матски избори и ванредних професора могли би имати негативних последица за даљи развитак наставе и науке на универзитету и смањити ионако недовољан број научних и наставних кадрова.”

Поред наведених примедба, Конференција је дала и више ситнијих критичких напомена уз поједине чланове закона које су се односиле, пре свега, на стицање степена доктора наука, „на учешће нижих звања” у изборима виших звања наставника и на начин гласања при изборима наставника.

Укратко, Конференција се изјаснила за ограничење друштвеног утицаја на управљање универзитетом, односно предложила да самоуправу универзитета организују они који раде на универзитетима и они који доносе одлуке о просветној политици државе и одобравају средства за универзитет. Истовремено, Конференција је изразила спремност да преко својих делегата активно учествује у изради нацрта закона у надлежним скупштинским одборима.

Примедбе на Нацрт закона Конференција је поднела Одбору за просвету Савезне народне скупштине.

Закључке обе конференције, који су одударали од настојања политичара да се универзитет стави под контролу друштва, оштро су критиковали јавни и политички радници како на састанцима тако и у јавним гласилима.

Тако је Драгиша Ивановић замерао обема конференцијама због залагања за ограничење друштвеног утицаја на управљање универзитетима и препоруку конференција да факултетски и универзитетски савети буду састављени од наставника. Писао је да „конференција представља могућност опасног антагонизма међу универзитетском управом и друштвеним телом на универзитету, тј. међу наставницима који су на власти и члановима савета који нису наставници”. Бранећи принцип друштвене контроле, Д. Ивановић је тврдио да чланови универзитетског савета које бира скупштина нису само „људи који дају новац (нека врста социјалистичких банкара) него упорни борци за социјализам, људи који не могу бити мање заинтересовани од наставника са којима заједнички руководе универзитетом”. Он је изразио чуђење што поједини наставници тврде да ће такви људи бити сметња раду универзитета и противио се ставовима неких учесника Конференције који су сматрали да се на тај начин омаловажавају универзитетски наставници.¹⁰

Родолуб Чолаковић, потпредседник Савезног извршног већа, у свом експозеу Савезној народној скупштини о Закону о универзитету, такође је оштро напао наставнике који су тврдили да начело самоуправљања „трудбеника” у области просвете треба спровести тако да школама упра-

¹⁰ Dragiša Ivanović, *Nastavnici i studenti pozdravljaju nove principe o upravljanju* (Међуниверзитетска конференција, Нацрт закона о универзитетима), *Univerzitetски vesnik*, 8. april 1854, 1-2.

вљају они који у њима раде. Сматрао је да то схватање треба одбацити и да је парола „школа наставницима”, аналогна пароли „фабрике радницима”, из основа погрешна, јер друштвено самоуправљање није шаблон који се механички примењује на све области друштвеног живота. Тврдио је да наставници том, наизглед демократском, паролом желе да прикрију своју „еснафску уображеност и жељу да им се улица не меша у послове школе у које се тобоже само они разумеју”. За оне који су сматрали да је опасно правити експерименте са школом објашњавао је да то није експеримент него неизбежно развијање социјалистичке демократије и изналажење нових области управљања и да такви људи не разумеју да је наше школство у великој кризи, јер смо наследили школу буржоаског друштва. Циљ новог закона је успостављање основе за стварање здраве атмосфере у којој ће научна мисао и грађанска свест моћи да се успешно боре против „запуштености, идејних слабости и научне заосталости, као и против појаве кликаштва, полтронства, каријеризма – тог жалосног наслеђа прошлости кога се још нисмо ослободили на нашим универзитетима”. Осврћући се на питање аутономије универзитета, Чолаковић је поменуо да је у излагањима било мишљења да се таквим нацртом закона крњи аутономија универзитета, али да то није тачно, јер је универзитет тек са новим законом постао аутономна установа, слободна у свом раду од ситничавог и често ненадлежног уплитања државне администрације, слободна да несметано развија свој рад. „Друго је ако ови браниоци аутономије желе изолацију универзитета од друштва, од његових потреба, ослобођење од одговорности пред друштвом за свој рад. Такве аутономије нема и не може бити ни у каквом друштвеном поретку, поготову не у социјалистичком поретку.” У закључку експозеа изразио је уверење да ће доношење новог закона бити добра основа за сређивање прилика на нашим универзитетима, да ће се омогућити да бригу о универзитетима води читаво друштво, стручна и широка јавност, највиша представничка тела, а на првом месту квалификовани људи, којима ће друштво поверити управљање тако важним научним и наставним установама на којима се школује наша социјалистичка омладина.¹¹

Јавна расправа око новог закона трајала је месецима, наставници на факултетима оштро су се поделили на наставнике комунисте и оне који то нису. Ипак, под притиском јавности, пре свега међууниверзитетских конференција које је организовао Мићовић, последња верзија закона у извесним тачкама разликовала се од претходних нацрта. У Закону који је обја-

¹¹ R. Čolaković, *Donet je novi Opšti zakon o univerzitetima* (Експозе Родолуба Чолаковића Савезној народној скупштини), *Univerzitetски vesnik*, 24. jun 1954, str. 1 i 4.

вљен у јулу 1954.¹² није прописан број чланова универзитетског савета и смањене су његове надлежности на рачун права универзитетске управе и ректора.

После доношења Закона, Мићовић је у интервју новинару *Политике* изјавио да ће друштвеној заједници бити предочени сви проблеми и тешкоће „ове наше највише наставне и научне установе, као и њени успеси и напори целог колектива, те ће на тај начин отпасти многи приговори који се често и неоправдано чине”. Нагласио је да ће функционисање система управљања Универзитетом зависити највише од људи који ће одредбе у друштвеном управљању спровести у живот. На крају је изразио бојазан да ни „најбољи закон не доноси оне плодове који се од њега очекују ако га његови извршиоци не буду правилно схватили”. Међутим, тај последњи пасус, који је следио после мишљења о новом закону, избачен је из објављеног интервјуа.¹³

Нови режим студија

Одмах после Другог светског рата приступило се изради нових планова и програма на свим факултетима. У тежњи да се оспособи што већи и разноврснији број кадрова, да се спреме уски специјалисти за поједине гране основних и примењених наука, планови су ишли сувише у ширину. Поједини предмети и научне дисциплине дељени су на више области и из сваке од њих полагаани су испити. Када се увидело да се тиме отежавају студије, односно да студенти имају велики број часова предавања и велики број испита, донета је Резолуције Трећег пленума ЦК КПЈ (закључци ванредне универзитетске скупштине), на основу које је почела ревизија планова и програма, с препоруком да основни предмети чине целине, да се иде у „дубину предмета”, а не у ширину, и да студент треба да добије сигурну основу и „широк поглед како из једног предмета тако и из читаве струке, сузбијајући све тенденције површности и енциклопедичности”.¹⁴

¹² *Nacrt za opšti zakon o univerzitetu*, Prosveta, Beograd, 1954; *Opšti zakon o univerzitetima*, Univerzitetski vesnik od 24. juna 1954, str. 5-6;

¹³ Бошко Бабовић, уредник Политике В. Мићовићу, ректору, 5. августа 1954; В. Мићовић Б. Бабовићу 7. августа 1954, Оставштина В. Мићовића. Политика, од 9. августа 1954.

Занимљиво је поменути да је Мићовић у једном интервјуу из јула 1953. године, у коме је такође говорио о новом закону, нагласио да аутономија универзитета није нова тековина, како се стално тврдило, већ да је Београдски универзитет водио сталну и упорну борбу за своју аутономију и да је то једна од историјских тековина која је у разним временима и са разних страна била нападана и угрожавана.

¹⁴ *Наши учбеници и настава*, Радио-трибина, 16. октобра 1952, Оставштина В. Мићовића.

Тако је, упоредо с припремом закона, вршена реформа наставе. На свим факултетима расправљало се о наставним плановима и програмима. За све тешкоће на Универзитету, посебно за велики број апсолвената и продужено студирање, узроци су тражени у режиму студија и плановима и програмима. Они који су били „на линији” тврдили су да су наставни планови и програми застарели, да треба радити на подизању наставе на виши стручни и научни ниво, да недостаје идејност у настави, да се треба борити за „чистоту науке”, што тражи „упорну и дуготрајну борбу, која је везана за остатке старих и туђих схватања, за конзервативизам, каријеризам итд”.¹⁵ Посебно се истицао проблем на Природно-математичком факултету, који је био последица „састава наставничког кадра (...), код једног дела старијих наставника постојао је изразит отпор озбиљнијој промени постојећих планова и програма наставе”.¹⁶ На Медицинском факултету оштро су осуђени понашање и поступци неких професора који нису били „прожети идејама социјалистичке револуције” и који нису имали „морално-политичких квалификација да врше узвишену дужност васпитача студената медицине”, па је донесено решење о њиховом удаљавању с Факултета.¹⁷

Било је чак мишљења да састављање наставних програма не треба препустити наставничким саветима због „кастинског” обележја наставе на неким факултетима, већ да у томе треба да учествују представници друштва.

Проблем је постао толико озбиљан да је Мићовић, у ректорском извештају за 1952/1953. написао да се питање наставних планова „потрже врло жестоко и неоправдано” и да наставне планове доиста треба саобразити новијим тековинама науке и стеченим искуствима, али да се питање нивоа наставе и квалитета дипломираних студената не може решавати само плановима и програмима, па ма колико они били добри. Потребан је сталан и упоран рад и настојање свих наставника и студената – да се настава и наставни рад поступно и стално усавршавају у складу са новијим тековинама науке и технике. Мићовић је заступао мишљење да квалитет наставе највише зависи од самих наставника, а мање од наставних планова. Разлоге за велики број апсолвената налазио је у недовољној претходној спреми, уписивању студената на факултете које нису желели да студирају (пре одлуке о неограниченом упису), неодговарајућим условима за студирање, односно недовољном броју радних места и недовољном броју

¹⁵ D. Malić, *Više borbe za idejnost u nastavi i čistotu nauke*, Univerzitetski vesnik, 24. jun 1954.

¹⁶ Isto.

¹⁷ Ljubiša Rakić, *Zašto protestuju studenti medicine*, Narodni student, 4. novembra 1953, 3.

наставног и помоћног наставног особља, затим у недостатку уџбеника, а тек на крају је ставио планове и програме и режим студија као могући узрок продуженог студирања. Број апсолвената нарочито су повећавали ванредни студенти, од којих се „због објективних разлога” не може очекивати да на време заврше студије.

У току 1953. и 1954. године на многим факултетима студенти су штрајковали. Тако су у новембру 1953. студенти Природно-математичког факултета бојкотовали предавања, тражећи побољшање режима студија и коренистије промене наставних планова и програма. Тражено је да се у заједници са представницима Савеза студената побољшају планови и програми, да се повећа број наставног кадра, да се реше проблеми у вези с уџбеницима. Најзад, тражили су да се измени режим студија како би се омогућило брже завршавање студија, односно да се дозволе слободни рокови за студенте IV године и апсолвенте, а да се свим студентима дозволи неограничен број полагања испита.¹⁸ Под притиском студената, после два дана, Савет Природно-математичког факултета, с једним гласом против,¹⁹ прихватио је све студентске захтеве: допунске испитне рокове за старије студенте и апсолвенте, ревизију планова и програма, тешњу сарадњу са представницима студентских организација при ревизији планова и програма и неограничен број полагања испита.

Годину дана пре увођења новог закона, а сагласно новој високошколској политици, Савезно извршно веће НР Србије донело је одлуку о слободном упису студената на факултете.²⁰ Та одлука СИВ-а, која је довела до великог прилива студената на све факултете, имала је далекосежне последице на рад и развој многих факултета. Ректорат је исте године Извршном већу доставио неопходне потребе у погледу рада с већим бројем

¹⁸ *Студентски Природно-математичког факултета у Београду бојкотирају предавања*, Политика, 27. новембар 1953; Проглас Удружења савеза студената Природно-математичког факултета од 26. новембра 1953, Оставштина В. Мићовића,

¹⁹ Против неограниченог броја полагања испита био је Павле Савић, сматрајући да на тај начин „студент на испит иде као у кладоницу, па ће се десити да испит и положи”. Политика, 9. децембар 1953. године.

²⁰ Право уписа на факултете свршених ученика средњих школа за опште образовање – гимназија, почевши од школске 1953/1954. године, без конкурса, Одлука СИВ-а 2. септембар 1953. године.

Моша Пијаде, *Крај њакси оградичења уписа*, Изјава Моше Пијаде, потпредседника СИВ-а, Танјугу, Борба, 22. септембар 1953: „Ако се испита какви су прави разлози лежали у основи бирократског схватања да упис треба ограничавати, види се да је посредни наопака политика и реакционарна теорија страха од стварања интелектуалног пролетаријата који неће наћи запослења кад заврши универзитет. При томе ће вас бирократе послужити свим могућим цифрама, табелама и црним перспективама у читавим ступцима статистичких прорицања”.

студената, и то у погледу простора, кадрова, опреме, материјалних потреба. Већ 1953/1954. године у инвестициони план унети су предлози Универзитета за подизање нових зграда за Филозофски факултет, Хемијски факултет (касније Природно-математички факултет) Машински и Технолошки факултет. Затим је Савет за просвету НР Србије одобрио скраћен поступак за избор наставника и помоћног наставног особља, како би новоизабрани наставници могли што пре почети рад²¹, а за факултете природних и примењених наука набављена је савремена опрема. Све то допринело је да крајем педесетих и почетком шездесетих година дође до наглог развоја наставе и науке на Београдском универзитету, па су се у погледу простора, кадрова, научног рада и опреме, седамдесетих година многи факултети могли мерити са сличним установама у Европи.

Најзад, Извршно веће Србије предузело је мере за усклађивање организације научноистраживачког рада с новим принципима радничког самоуправљања.²²

Тако је с доношењем Закона о универзитетима, који је имао за циљ увођење самоуправљања и друштвене контроле на универзитету, извршена и ревизија наставних планова и програма, уведен је нови режим студија, ојачан је наставни кадар и увелико проширен универзитетски простор. Најзад, нови закон донео је и промене у организацији Универзитета. Техничка велика школа и Медицинска велика школа поново су ушле у састав Универзитета, а отворен је и Универзитет у Новом Саду.

Све то говори о значајном времену у животу и развоју Универзитета, када су битне организационе и садржајне промене доношене на партијским састанцима и конгресима, али и о великим активностима и супротстављању универзитетске јавности која је својим акцијама и упорношћу успевала да ублажи насртање на аутономију универзитета и мешање у суштину универзитетског рада и живота.

²¹ Народни студент, 4. новембар 1953.

²² Интервју Петра Стамболића, у коме говори о мерама које је предузело Извршно веће Србије за усклађивање организације научноистраживачког рада с новим принципима радничког самоуправљања, Политика, 27. новембар 1953.

Summary

Snežana Bojović

The 1954 University Law

University Law from 1954 basically changed the way of work and administration of the University. Self-management and social control were introduced with the aim to sort out the situation at the University, which was understood as the last trace of bourgeois elitism. At the time when the Law was passed (1952-1954) the University was headed by the academician Vukić Mićović, professor of chemistry at the Faculty of Natural Sciences and Mathematics, the only rector in the post-war period not to be the member of the Communist party. Owing to him and the rest of the university public, and actions they undertook, University managed to amortize great stresses and survive, with certain concessions, which were far less than the original demands, and did not make much damage to overall integrity of the University. Thus, with the passing of the University Law, which was aimed at introducing of self-management and social control at the university, the revision of the study plans and programs was done, a new regime of studying introduced, the tutorial staff was strengthened and the university premises were considerably enlarged. Finally, the new law brought changes in organization of the University. Technical High School and Medical High School were again placed within the University, while the University of Novi Sad was founded. It all speaks about important times in the life and development of the University, when important organizational and ample changes were brought at the party meetings and congresses, but also about great activities and opposition of the university public which managed to alleviate attacks on the autonomy of the university and interference in the core of university life and work by its actions and persistence.

ТЕОРИЈА
THEORY

Тодор Кулић

УДК 930.1:316.75

О новој култури сећања

Апстракт: У овом прилогу разматран је однос између штећног сећања и продуктивног заборав и скренућа пажња на промене код глобалне и домаће културе сећања крајем 20. века. У њом склопу је испољено залагање за измену улоге историографије, од монументалне ка критичкој историји. Задаћа критичке историје није брисање прошлости, него критички заборав, прошлости треба перманентно превладавати, а корисна прошлости је заправо неусаглашена прошлости.

При извесном сувишку историје
мрви се и изрођава живот
(Ниче)

Не ради се о томе шта су од нас учинили,
него о томе шта ми правимо од тога
шта су нам учинили
(Сартр)

Савремено занимање за прошлост, начине њеног одржавања (памћења), и активирања (сећања) у науци, а и ван ње, скоро да је постало опсеивно. Термини памћење и сећање ушли су у свакодневни говор, прожимајући захтеве појединаца, жртава и група за разним облицима признавања и обештећења. Истраживање употребе и искривљавања прошлости је нужно, јер прошлост не говори за себе, већ се инструментализује и пориче на различите начине. Најпре је капитализам, како је Маркс уочио, бездушно разбио везе са прошлошћу и комерцијализовао их. Затим је, рушећи хијерократску слику прошлости, демократизација од 1789. до данас постепено омогућавала легализацију различитих верзија прошлости подстичући разноврсне етничке, слојне, родне и личне субјективности. Слом европског социјализма срушио је декретирани комунистичке службене визије прошлости и хладноратовски поредак сећања, али и октроисао нове искључивости. Демонизација прошлости увек је била важна основа прав-